

Bijlage 3

Illustratieve citaten

Illustratieve citaten over (oplopende) spanningen tussen groepen jongeren

Ter illustratie van de onderzoeksbevindingen hieronder enkele illustratieve citaten van experts en praktijkdeskundigen over (oplopende) spanningen tussen groepen jongeren.

Algemeen

- Groepen jongeren die tegenover elkaar staan is niet iets van alleen de laatste tijd, maar zie je door de geschiedenis heen. Je ziet dat bijvoorbeeld op scholen, bij het uitgaan en soms ook in wijken. Die spanningen ontstaan vaak naar aanleiding van een ruzie of conflict tussen individuele jongeren, bijvoorbeeld om een meisje of door haantjesgedrag. Tijdens zulke ruzies halen ze er van alles bij om de ander te treffen, zoals lelijke dingen zeggen over geloof of afkomst. Maar de oorzaak is vaak iets heel banaals. Zulke spanningen verdwijnen meestal net zo snel als ze zijn ontstaan.
- Als er al spanningen zijn tussen jongeren uit verschillende bevolkingsgroepen, dan is het meestal “incident driven”, zoals bijvoorbeeld een aanslag in Palestina. De spanningen zijn dan kortdurend. Ze worden in een korte periode verspreid in jongeren-netwerken, en de jongeren bepalen een standpunt. Dat standpunt is vaak scherper dan de meesten in de groep denken, want er wordt een sfeer gecreëerd van “ben je niet voor ons, dan ben je tegen ons”. Jongeren worden dan gedwongen om een kant te kiezen.
- Een heel enkele keer gebeurt het wel dat groepen jongeren tegenover elkaar staan. Een voorbeeld is een brandstichting in een moskee. Maar het karakter van de spanningen is dan niet zozeer dat etnische groepen tegenover elkaar staan, maar dat er een politieke dynamiek ontstaat waarbij jongeren zijn betrokken die ook van elders komen, waarbij extreemrechtse en extreem-linkse jongeren tegenover elkaar staan.
- Wat we van docenten terug horen is dat er tussen groepen leerlingen met verschillende achtergronden niet zozeer sprake is van spanningen, maar wel van segregatie en groepsvorming. Ze gaan om met leerlingen met dezelfde achtergronden en mengen nauwelijks met andere groepen. Er wordt tussen leerlingen niet geïntegreerd. Docenten zien dat niet als een goede ontwikkeling, maar weten niet wat ze ermee moeten. Ze worstelen met diversiteit.
- Spanningen tussen groepen jongeren zie je vaker na incidenten, zoals bijvoorbeeld de moord op Theo van Gogh of gebeurtenissen in de oorlog in het Midden-Oosten. Je hebt het dan niet over escalatie maar meer over ontwijken tussen groepen, zoals dat je op scholen merkte dat groepen gescheiden van elkaar in de kantine gingen zitten. Dit heeft dan een tijdelijk karakter, op een gegeven moment wordt dat weer minder.
- Natuurlijk komt het soms in de klas wel voor dat er botsende waarden en meningen zijn bij een discussie, of dat leerlingen anderen aanspreken op hun kleding of eetgewoonten (bijvoorbeeld eten van varkensvlees). Wat we soms ook horen van docenten is pestgedrag. Op witte scholen worden gekleurde leerlingen soms gepest of buitengesloten. Maar dat geldt andersom ook voor zwarte scholen: witte leerlingen worden gepest. Voorbeeld wat ik laatst hoorde: ‘Nederlanders op school stinken, want ze eten varkensvlees’.
- Spanningen op scholen ontstaan vooral als reactie op grote incidenten, zoals Wilders met ‘minder, minder’ of de aanslagen in Parijs. Of niet-moslims zien een aanslag op het nieuws uit ‘naam van de islam’, en men weet dan niet dat de aanslagplegers geen onderscheid maken tussen mensen die wel moslim zijn en mensen die dat niet zijn. Ze denken dat aanslagplegers moslims sparen en alleen niet-gelovigen aanvallen, maar dat is niet zo. Ook moslims zijn slachtoffer. Maar door de media en de beeldvorming kijken de niet-moslims naar moslims alsof zij zich moeten verantwoorden voor de aanslagen. Mensen zijn bang en voelen zich niet veilig en associëren dat met moslims. Dat zorgt voor spanningen. Op scholen wordt het niet besproken waardoor gevoelens en gedachten voor de ander worden ingevuld.
- Dan hoor je dat een moslimmeisje vertelt dat ze het verschrikkelijk vindt dat ze zich moet verantwoorden, omdat ze er niks mee te maken heeft en ook bang is en geschrokken. Doordat dit vaak niet wordt uitgesproken ontstaat er ruis. Je moet dus het gesprek aangaan. Scholen durven dat vaak niet. Het mooie is dat de jongeren elkaar beter begrijpen en ook overeenkomsten zien (bijvoorbeeld zowel niet-moslims als moslims zijn geschrokken, hebben angst) door het praten.

Onderwijs

- Het is thans op onze hogeschool vrij rustig wat betreft polarisatie en spanningen. In de jaren na Van Gogh is het aanzienlijk rustiger geworden. De groep studenten die hier een opleiding volgt is een etnisch gemengde groep. Wat mij nu heel erg opvalt is dat de studenten het lastig vinden om te praten over verschillen. Voor zover er sprake is van spanningen dan zijn die onderhuids en niet zichtbaar. Als je er leerlingen naar vraagt dan komt het ook niet naar voren. Ik merk dat ze naar school komen om professional te worden en alles wat ze daarvan afleidt, gaan ze uit de weg. Ze vinden het belangrijk om als professional te worden gezien en niet te worden aangesproken op hun hoofddoek of wie ze zijn. Op middelbare scholen komt het wij-zij denken wellicht duidelijker naar voren, maar bij ons is dat niet zo merkbaar.
- Ik ben werkzaam op verschillende (MBO- en VO-) scholen, maar ik zie momenteel nauwelijks oplopende spanningen of incidenten. Ik vraag het ook aan scholen maar die zien het ook niet. Leerlingen vertellen wél eens over ruzies met medeleerlingen met andere achtergronden. Maar de aanleiding daarvoor is, volgens hun, dan niet geloof of etniciteit. Ruzies hebben daarom denk ik niet veel te maken met het thema polarisatie.

Sociale media/internet

- Zowel bij autochtone jongeren als bij allochtone jongeren zie je verharding. Jongeren zijn op zoek identiteit. Oorzaak is vervreemding bij jongeren die zich niet gehoord voelen. Jongeren zoeken elkaar op, dit gaat sneller via sociale media, ze wisselen online hun onvrede uit waardoor het versterkt.
- Op online communities die worden bezocht door jongeren met een niet westerse, islamitische achtergrond, zie je met name negatieve uitspraken over Nederlandse opiniemakers, politici. Ook zie je gesprekken over samenzweringstheorieën. Maar dit escaleert niet tot concrete incidenten. Het blijft bij discussie binnen de groepen. Zulke groepen zijn informatiebubbels waarin iedereen elkaars gelijk bevestigd. Er is online weinig sprake van directe spanningen tussen groepen, want in de discussiefora zijn meestal geen jongeren aanwezig vanuit een andere pool. Zoals rechtse autochtone jongeren, die hebben hun eigen online fora waarin best veel heftige uitspraken worden gedaan over andere groepen.
- Hoewel discussies binnen fora heftig en gepolariseerd kunnen zijn, worden deze eerder binnen groepen dan tussen groepen gevoerd. Het is met name over elkaar praten zonder elkaar. Maar dit telkens bevestigen van het eigen gelijk voedt wel de polarisatie in de brede samenleving, jongeren die telkens negatieve uitspraken lezen over andere groepen zullen ook steeds negatiever gaan denken over die groepen.
- Op internet zijn er ook spanningen tussen etnische groepen onderling, bijvoorbeeld Surinamers versus moslims. Dit blijft echter veelal onder de radar. Het gebeurt wel maar is minder in de picture.

(Oplopende) spanningen jongeren naar instituties (illustratieve citaten)

Jeugdzorg

- Wij komen spanningen onder jongeren tegen en dan vooral van jongeren tegenover maatschappelijke instituties, zoals politie, autoriteit en het systeem in het algemeen.
- Een lage zelfredzaamheid speelt mee. Wat we zien is dat jongeren hun plek in de samenleving zoeken. Dan geven ze de schuld aan de samenleving van hun problemen en verklaren dat dan soms mede uit discriminatie of uit onbegrip van samenleving en instituties naar de islamitische cultuur en religie.
- Jongeren tegenover maatschappelijke instituties, zoals de hulpverlening, zie je vaak op individueel niveau en niet op groepsniveau. Jongeren voelen weerstand tegen instanties omdat ze zich niet begrepen of niet gehoord voelen. Moeilijk bereikbare jongeren worden vaak ook niet goed bereikt door instanties. Door alle multiproblematiek die deze groep heeft, worden ze nog minder begrepen. Instanties trekken zich dan na het eerste contact terug dat zorgt ook voor meer weerstand bij jongeren.
- Je ziet dat tegenstellingen benadrukt worden bij gebeurtenissen in de actualiteit, zoals verkiezingen. Dan zitten we met de jongeren aan tafel en dan heb je een iemand die op DENK stemt en een ander die PVV stemt. Als je ze vraagt waarom dan komt er naar voren dat dit komt doordat ze zich beide slachtoffer voelen van de maatschappij en dat ze daarom op extreme partijen stemmen.
- Spanningen kunnen ontstaan tussen de hulpverlening in Nederland die op het individu is gericht en de collectivistische en traditionele waarden van de familie van jongeren. Bijvoorbeeld: We hadden een Iraaks meisje die zelf wel in Nederland was geboren. Er was thuis sprake van geweld en haar blanke hulpverlener heeft haar toen uit huis geplaatst. Dit strookte niet met de normen en waarde van de ouders en die hebben haar toen ontvoerd en meegenomen naar een gevaarlijke plek in Irak. Ze was heel erg ziek en ze had het daar bijna niet overleefd. Het wij-zij denken werd toen duidelijk. Hun normen tegenover die van ons. We zien bij jongeren een splitsing tussen de normen en waarden van thuis en de normen en waarden die ze zelf overnemen van de Nederlandse samenleving. We zien dat de netwerken van jongeren minder gemengd worden naarmate ze ouder worden en het wij-zij denken komt dan op de voorgrond. Ook bij gezinnen die op het eerste gezin modern lijken, spelen de culturele normen toch een grote rol, als bijvoorbeeld een meisje een vriend krijgt dan vallen ze toch terug in de wat ouderwetse normen. Spanningen ontstaan in de jeugdzorg als de families en de professional andere ideeën, normen en waarden hebben.

Onderwijs

- Spanningen zijn voornamelijk tussen leerlingen met een migratieachtergrond en leraren zonder migratieachtergrond. Die snappen soms de humor en het gedrag van die jongeren niet. Handelingsverlegenheid is erg aan de orde in het onderwijs bij leraren. Scholen weten dat dit een issue is maar diversiteit is een lastig thema en wij constateren dat er bij docenten onderling te weinig over gesproken wordt tijdens teamoverleg terwijl daar wel behoefte naar is.
- Er is ongemak tussen leerlingen op VO- en MBO-scholen, maar ook tussen docenten en leerlingen. Witte docenten op scholen met veel 'gekleurde' leerlingen voelen zich ongemakkelijk.
- Spanningen worden getriggerd door media, gebeurtenissen in de wereld. Ook discriminatie kan aanleiding geven tot spanningen. Zolang er niet de ruimte wordt gegeven om hierover met elkaar te praten blijven de spanningen oplopen. (...) Je moet zorgen dat de jongeren niet in de slachtofferrol komen. Het gaat erom hoe ga je ermee om. Als je jong bent en je hebt een gevoel van onrecht dan komen er spanningen. Zolang wij niet erkennen wat jongeren meemaken en waar ze mee worstelen, lopen bij die jongeren de spanningen op.

Jongerenwerk

- Wij hebben dagelijks te maken met spanningen bij jongeren. Jongeren die hun plek in de samenleving zoeken, jongeren die zich niet thuis voelen, zoeken wie ze zijn. Ze vragen zich dit af en zetten zich daarbij ook af tegen de samenleving. Jongeren tegenover andere jongeren dat maken we nauwelijks mee. De groepen die echt tegenover elkaar staan komen elkaar ook niet vaak tegen. Ze zitten in hun eigen netwerken en bubbels. Jongeren tegenover maatschappelijke instituties zien we wel, zoals bijvoorbeeld tegen de politie. Jongeren zien ons (jongerenwerk) wel als hulp, maar toch is er soms ook argwaan.
- Het achtergestelde gevoel is bij jongeren sterk aanwezig. Ze voelen zich niet vertegenwoordigd. Jongeren voelen zich vaak niet geaccepteerd of geholpen en kruipen dan snel in de slachtofferrol. Er zit ook zeker een kern van waarheid in. Het zijn ook veelal jongeren die het zwaarder hebben en in het maatschappelijke debat niet gehoord worden en snel een bepaalde stempel krijgen. Als het gaat om lopende spanningen, die zien we nu niet. Het is nu vrij rustig. Maar in de periode dat er bijvoorbeeld verschillende aanslagen waren, zoals in Parijs, dan voel je wel spanningen bij jongeren. Jongeren vinden dan dat ze over een kam worden geschoren omdat er wordt gesproken over "weer die moslims".

Loopt het wel eens uit de hand/dreigt het wel eens uit de hand te lopen?

Illustratieve citaten

- Als het dreigt uit de hand te lopen dan zien we dat vaak aankomen en dan anticiperen we er ook op. Vorige week was er een demonstratie tegen antisemitisme. We zijn dan bang dat het uit de hand loopt, omdat het een gevoelig onderwerp is. Uit voorzorg zijn wij daar dan, om contact te houden met de jongeren, samen met de politie. Uiteindelijk verliep het protest ook heel vredig en liep het niet uit de hand.
- Online spanningen waarbij jongeren zijn betrokken, lopen in de regel niet echt uit de hand. Het blijft binnen de eigen bubbel van gelijkgestemden ('praten over de ander maar niet met de ander').
- De dynamiek van polarisatie online is verschillend bij islamitische jongeren en rechtse jongeren. Bij extreemrechts heb je agenda's, agitatoren die sociale media manipuleren. Er wordt een negatief wij-zij beeld opgeroepen. Bij moslims heb ik eerder het gevoel dat ze het andersom doen, terugtrekbeweging, ze willen ons niet.
- Op VO- en MBO-scholen is eerder sprake van ongemak dan van spanningen tussen groepen leerlingen met verschillende achtergronden, men trekt zich terug in de eigen groep, contact met leerlingen uit andere groepen wordt niet opgezocht. Wel is er soms sprake van pesten en ruzies tussen leerlingen. Maar ik ken geen voorbeelden van 'oplopende spanningen' of 'incidenten' op scholen.
- Spanningen bij jongeren kunnen oplopen, veel boosheid bij moslimjongeren over wat er allemaal in de media over moslims wordt geroepen en omdat jongeren zich moeten verantwoorden over daden van andere moslims waar ze zelf ook geschokt over zijn. Maar ik ben nog nooit tegengekomen dat het echt uit de hand liep. Ook niet vanuit niet-islamitische jongeren. Soms heb je wel demonstraties. Dan heb je gewoon vier relschoppers, maar dat is niet iets uitzonderlijks, dat heb je bij zoveel demonstraties. Wel op internet schelden en zo, maar dat blijft bij schelden. Ze zoeken elkaar bij mijn weten niet fysiek op.
- Gelukkig lopen spanningen onder jongeren bij ons nooit uit de hand. Wij voeren veel gesprekken met de jongeren en merken dan dat als ze in gesprek gaan met elkaar dat dan hun vooroordeel verdwijnt. Op het moment dat ze bij elkaar zijn dan verandert hun mening en leren ze van elkaar leven. De spanning is daarom alleen gericht richting de maatschappij en de overheid en niet tegen elkaar.
- Vroeger liep het wel eens uit de hand als bij een jongere veel problemen tegelijk spelen (schulden, schooluitval) of problemen thuis, en als ze zich dan ook nog eens gediscrimineerd voelen of zich niet begrepen voelen door de hulpverlening. Nu loopt dat niet meer uit de hand, door de begeleiding door mensen van dezelfde culturele achtergrond die het vertrouwde genieten bij de jongeren. Voorheen merkten we dat de autochtone begeleiders niet tot de kern konden komen en er agressie was naar de begeleiders.
- De spanningen en de weerstand bij jongeren die zich niet gehoord voelen door instituties, is er al. Triggers, zoals de moord op Theo van Gogh of een incident rond ethnic profiling van de politie kunnen ervoor zorgen dat het ontploft, maar in de praktijk gebeurt dat opvallend weinig. Want onderhuids kan er enorme collectieve weerstand zijn bij de jongeren. Mogelijk dat dit komt door de preventieve aanpak in Nederland, waarbij politie, OOV en sociaal werkers signalen bespreken en preventief contacten leggen met jongeren en sleutelpersonen om te voorkomen dat de boel ontploft.
- Nee, veel moslimjongeren zijn boos, maar in gesprek gaan met ze en naar ze luisteren helpt. Ik maak nooit mee dat het uit de hand loopt met fysieke incidenten of bedreigingen en ik hoor daar ook nooit over.
- Na 9/11 was er veel negativiteit tegenover moslims. Wat onze stichting toen heeft gedaan, is de jongerenkranten laten drukken met berichten erin over hoe de Islam naar geweld en terrorisme kijkt en dat moslims daar afstand van nemen. De jongeren zijn die toen in de grote steden gaan uitdelen en hebben met de mensen op straat gepraat over het onderwerp. Er kwam begrip vanuit de groepen waarmee de jongeren gingen praten en zo zagen de jongeren dat mensen hun mening veranderen als ze meer kennis hebben.

Uitgave van Platform JEP

Info@platformjep.nl
www.PlatformJEP.nl

Het onderzoek is uitgevoerd door Verwey-Jonker Instituut en Nederlands Jeugdinstituut in opdracht van Platform JEP.

Auteurs: Ron van Wonderen en Gert van den Berg
Met medewerking van: Leyla Rechtes en Puck van Suylen
Eindredactie: Platform JEP

© Juni 2019, Verwey-Jonker Instituut & Nederlands Jeugdinstituut

Platform JEP
Jeugd preventie van
Extremisme en Polarisatie

*Verwey-
Jonker*
Instituut

**Nederlands
Jeugdinstituut**